

Наталія КОРЧИНСЬКА,

orcid.org/0000-0002-3711-1201

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри тюркології

Інституту філології Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

(Київ, Україна) natakorchynska@gmail.com

КОМУНІКАТИВНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ ТРУДНОЩІВ ПРИ ФОРМУВАННІ НАВИЧОК АУДІЮВАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ

У статті розглядається аудіювання як один із чотирьох видів мовленнєвої діяльності. Через визначення поняття «аудіювання» показується його відмінність від фізіологічного процесу слухання, визначаються основні механізми аудіювання, а також шляхи формування навички аудіювання турецькою мовою у студентів вищих навчальних закладів. Автором статті пропонується система вправ та завдань для навчання аудіювання турецькою мовою студентів вищих навчальних закладів. Розглядаються когнітивні та метакогнітивні стратегії в навчанні аудіювання і їх вплив у доборі відповідних вправ і завдань для формування навичок аудіювання. Практично доведено, що аудіювання найважливішою навичкою у вивченні іноземної мови, адже більшість своїх знань ми отримуємо саме через слухання, до того ж вміння аудіювання лежить в основі інших мовних навичок, тому від сформованості навички аудіювання залежить подальше успішне володіння іншими видами мовленнєвої діяльності. Аудіювання має бути свідомим процесом, який вимагає зусиль і активної участі в ньому студентів. Вміння аудіювання – найскладніша навичка для формування у викладанні турецької мови. Під час занять при прослуховуванні аудіовізуальних матеріалів студенти можуть зіштовхнутися із труднощами сприйняття і розуміння через істотні розбіжності в фонетичній системі турецької й української мови, побудові речення тощо. Через це під час навчання аудіювання викладач повинен використовувати вправи та матеріали, які мають зв'язок з реальним життям. Тому під час викладання турецької мови доцільніше використовувати різні аудіовізуальні ресурси, а не лише матеріали підручників, а більшу ефективність у навчанні аудіювання забезпечить використання наочності та відповідних підготовчих вправ.

Ключові слова: аудіювання, слухання, мовні і мовленнєві навички, турецька мова, труднощі аудіювання.

Natalia KORCHYNSKA,

orcid.org/0000-0002-3711-1201

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Turkology

Institute of Philology of Taras Shevchenko National University of Kyiv

(Kyiv, Ukraine) natakorchynska@gmail.com

COMMUNICATIVE TASKS FOR OVERCOMING DIFFICULTIES IN THE DEVELOPMENT OF LISTENING COMPREHENSION SKILLS IN TURKISH LANGUAGE CLASSES

The article deals with listening comprehension as one of the four types of speech activity. Through the definition of the concept of "listening comprehension", its difference from the physiological process of listening is shown, the main mechanisms of listening comprehension are determined, as well as ways of forming the listening comprehension skill in Turkish for students of higher educational institutions. The author of the article proposes a system of exercises and tasks for teaching Turkish listening to university students. The article considers cognitive and metacognitive strategies in teaching listening comprehension and their influence on the selection of appropriate exercises and tasks for the development of listening comprehension skills. It has been practically proved that listening comprehension is the most important skill in learning a foreign language, because most of our knowledge is acquired through listening, and listening comprehension is the basis of other language skills, so further successful mastery of other types of speech activities depends on the formation of listening comprehension skills. Listening comprehension should be a conscious process that requires effort and active participation of students. Listening comprehension is the most difficult skill to develop in teaching Turkish. During classes, when listening to audio-visual materials, students may encounter difficulties in perception and comprehension due to significant differences in the phonetic system of the Turkish and Ukrainian languages, sentence construction, etc. For this reason, when teaching listening comprehension, the teacher should use

exercises and materials that are related to real life. Therefore, when teaching Turkish, it is more expedient to use various audiovisual resources, not only textbook materials, and the use of visualization and appropriate preparatory exercises will ensure greater efficiency in teaching listening.

Key words: *listening comprehension, listening, language and speech skills, Turkish language, listening difficulties.*

Постановка проблеми. Навчання іноземної мови фокусується на формуванні таких важливих основних мовних навичок, як читання, аудіювання, говоріння і письмо. Розвиток цих чотирьох базових мовних навичок сприяє формуванню здатності правильно, красиво та ефективно використовувати іноземну мову. Дані чотири мовні навички є взаємопов'язаними й тому для ефективного навчання мови важливо розвивати їх в повному обсязі. Однак у першу чергу при навчанні іноземної мови у студентів слід формувати саме навичку аудіювання. До того ж аудіювання є найважливішою навичкою у вивченні мови, адже більшість своїх знань ми отримуємо саме через слухання. (Doğan, 2010). Можна сказати, що вміння аудіювання лежить в основі інших мовних навичок. Згідно з Крашеном (Krashen) і Хамуда (Hamouda), уміння слухати є важливим елементом для отримання зрозумілої вхідної інформації.

Аналіз досліджень. Хоча навичка аудіювання є надзвичайно важливою, часто, як відмічають методисти, при навчанні іноземної мови нею нехтують (Doğan, 2010). При цьому більшість педагогів розуміє важливість навички аудіювання та інструментів і матеріалів, які використовуються для навчання аудіюванню. Крашен (Krashen) і Hamouda (Хамуда) вважають, що слухання є навичкою, яка найчастіше використовується на заняттях з іноземної мови. Отже, очевидно, що навичка аудіювання є дуже важливою, оскільки вона використовується як засіб навчання на всіх етапах навчання мови. Згідно з Оксфордом (Oxford), навичка аудіювання розвивається швидше, ніж три інші мовні навички, і це може полегшувати розвиток інших мовних навичок.

Щодо дослідження сутності самого поняття «аудіювання», то Томлісон (Tomlison, 1984) і Хамуда (Hamouda, 2013) визначають його як здатність розпізнавати та розуміти те, що говорять інші. Цей процес включає розуміння вимови мовця, його граматики та словникового запасу, а також розуміння смислу. Боуен, Мадсен і Хілфферті (Bowen, Madsen & Hilferty за Altunkaya Н., 2018) наголошують, що аудіювання означає розуміння усної мови. Студенти чують усне мовлення, розрізняють звуки, класифікують їх на лексичні та синтаксичні одиниці та розуміють смисл повідомлення. Турецький науковець Езбай (Özbay, 2005) визначає аудіювання як діяльність, направ-

лену на правильне розуміння вербальних повідомлень, які промовляються або читаються вголос; Ергін і Бірол (Ergin&Birol, 2000 за Altunkaya, 2018) визначають аудіювання як психологічний процес, який починається з усвідомлення звуків і мовних образів, звертанням на них уваги, продовжується розпізнаванням і запам'ятовуванням певних звукових сигналів і закінчується їх інтерпретацією. Ергін (Ergin, 2008 за Altunkaya, 2018) вважає аудіювання реакцією на візуальні та слухові символи.

Проблема формування навички аудіювання, сприйняття іноземної мови на слух детально розгадається в роботах таких вітчизняних вчених, як Кमितь А.В., Колкер Я. М., Полонська Т.К., а також в роботах деяких турецьких методистів, таких як Ю. Доган (Doğan Y.), О. Демирджан (Demircan Ö.), М. Н. Гомлексиз (Gömlüksiz M. N.).

Метою статті є опис системи завдань для подолання труднощів аудіювання турецькою мовою, виявлених в процесі навчання студентів вищих навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Аудіювання – це перша мовна навичка, яка формується у людини і яка впливає на інші мовні навички. З цієї причини людині, якій бракує навичок аудіювання, також бракуватиме розуміння. Якщо людині бракує розуміння, то навичка говоріння буде також нерозвинутою (Başkan & Ustabulut, 2020: 41).

Як вже зазначалось, аудіювання – це одна з навичок, яку люди найчастіше використовують у повсякденному житті. Людина має здатність до слухання і говоріння з першої миті свого народження, але для того, щоб вона могла розмовляти, їй потрібно постійно чути мову, якою говорять у суспільстві. Дослідження показують, що 45% того, що ми вивчаємо, отримується через аудіювання, яке є найбільш використовуваною мовною навичкою у повсякденному житті. Цей результат свідчить про те, що люди слухають більше, ніж читають, пишуть чи говорять (Doğan, 2010: 265).

Від того, що і як слухає людина, залежить поділ на типи аудіювання. Проте слід зазначити, що типи аудіювання можуть різнитися залежно від мети, методу, процесу та рівня слухання. Слухання радіо, розмови, прослуховування оголошень у торговому центрі або в автобусі тощо – це приклади аудіювання у повсякденному житті. Всі ці види діяльності розділити на дві основні групи:

1. Інтерактивне аудіювання: діяльність з аудіювання передбачає відповіді на репліки/запитання та відбувається під час розмови.

2. Неінтерактивне аудіювання: діяльність з аудіювання в цій групі не передбачає відповіді. До цієї групи належать такі види діяльності з аудіювання, як прослуховування конференції, радіо, зустрічі та презентації (Rost, 1994: 3; Özbay, 2005: 75).

Особливо важливо викладачу вміти розрізнати типи аудіювання і ситуації їх використання під час навчання турецької мови. Щоб досягти бажаного результату в аудіюванні та забезпечити вдосконалення цієї навички, викладач повинен скеровувати своїх студентів на визначення типу аудіювання відповідно до характеристик тексту, який буде відтворено під час аудіювання (Doğan, 2010).

Основна мета розвитку навичок аудіювання у викладанні турецької мови полягає в тому, щоб студент міг розпізнавати слова в повідомленні, яке він/вона чує, розрізнати вимову та правильно розуміти зміст цього повідомлення (Başkan & Ustabulut, 2020: 46). Аудіювання не є видом діяльності, яка передбачає пасивність студента у процесі навчання. Навпаки, очікується, що студент буде активним у процесі комунікації, мобілізуючи всі відповідні мовні структури на когнітивному рівні, запам'ятовуючи їх, щоб зрозуміти будь-яке повідомлення, яке він/вона чує. Знову ж таки, для того, щоб студент розвинув навички аудіювання турецькою мовою, він повинен розпізнавати певні граматичні структури та культурні деталі, що передаються через ці структури (Durmuş, 2013: 142). Студент, який вивчає турецьку мову як іноземну, спочатку вивчає турецькі звуки та відомості про мову, зберігає це як інформацію у своїй пам'яті, а потім опрацьовує цю інформацію, коли це необхідно, і подумки осмислює те, що він слухає. У цьому процесі реалізація студентами операцій з використанням когнітивних і метакогнітивних стратегій дозволить їм досягти мети у вивченні мови. Після того, як студент набуває навичок аудіювання, він легко засвоїть структуру мови, наголос та інтонацію, а також слова та алгоритми побудови речень, які можуть знадобитися (Altunkaya, 2018).

Для того, щоб відбувся процес аудіювання, потрібні мовець, слухач, тема і середовище, в якому відбувається цей процес. Щоб заняття із формування навички аудіювання були ефективними, важлива гармонія цих елементів. Однак існують ситуації, які впливають на ефективність процесу аудіювання. Ці ситуації можуть різнитись залежно від особи мовця, слухача та особливостей оточення.

Серед чотирьох основних мовних навичок для тих, хто вивчає турецьку мову, формування та розвиток навички аудіювання є найскладнішим. Причинами цього може бути різні діалектні особливості вимови турецької мови, а також відмінності, які існують в звуковій системі турецької мови (такі звуки як [ö], [ü], [ı], [ğ]), в лексичній системі (близькі за звучанням слова, які різняться одним звуком – öl-ol, oda-ada, kar-kâr), структурі речень турецької мови від структури речень української мови (зворотний порядок слів у реченні), морфологічна система турецької мови, якій властива аглютинація – нарощування афіксів, які змінюють значення слова. Хоча здатність до вміння слухати є вродженою, набуття цієї навички та її розвиток вимагає навчання. Тому для того, щоб студенти добре володіли навичками аудіювання, необхідно спланувати навчальний процес відповідно до їхнього рівня сформованості навичок.

Саме тому, при навчанні студентів аудіюванню слід враховувати вимоги відповідно кожного рівня (від A1 до C2), які подаються у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти.

На додаток до цього, можуть виникати проблеми, пов'язані з самими студентами. Як вже зазначалось, студенти початкових рівнів навчання важко сприймають звуки турецької мови, відмінні від українських або відсутні в фонетичній системі української мови. Це впливає на сприйняття слів в турецькомовному аудіоматеріалі та розуміння змісту в цілому. Процес сприйняття й осмислення цих звуків шляхом аудіювання різних звуків, слів, речень є досить складним як для студента, так і для викладача. Крім того, студенти також можуть не сприймати швидкий, на їх думку, темп розмови носіїв мови і тому погано розуміти зміст повідомлення. Це може стати причиною тривожності і занепокоєння перед черговим прослуховуванням відео/аудіо турецькою і суттєво ускладнити процес формування навички аудіювання.

Перед викладачем під час занять із навчання турецької мови стоїть складне завдання – сформувати у студентів ключові компетенції й усунути недоліки, пов'язані з навичками аудіювання. З цієї причини мова викладача, який навчає аудіювання, має бути гарним прикладом для наслідування (Doğan, 2010: 265). Викладачі повинні прагнути розвивати навички аудіювання у студентів, так само як інші мовні навички. Адже аудіювання необхідне студентам, щоб правильно засвоїти структуру речень, наголос та інтонацію турецької мови. Крім того, під час навчання аудіювання викладач повинен використовувати вправи та матеріали, які мають зв'язок з реальним життям. Тому під час

викладання турецької мови доцільніше використовувати різні аудіовізуальні ресурси, а не лише матеріали підручників, а більшу ефективність у навчанні аудіювання забезпечить використання наочності (Doğan 2010: 265). Ще одна проблема, на яку викладач повинен звернути увагу під час занять з аудіювання, – це визначення мети аудіювання (Doğan, 2010: 264). Студенти досягатимуть більших успіхів у навчанні мови загалом, якщо знатимуть, із якою метою вони слухають.

У своєму дослідженні турецькі методисти Башкан та Устабулут (Başkan ve Ustabulut, 2020) стверджують, що аудіювання полегшує вивчення цільової мови. Причиною цього є те, що слово можна правильно вимовити лише тоді, коли воно почує, а функції слів можна зрозуміти лише в реальному живому контексті. Тому матеріали, які використовуються в навчанні аудіювання, повинні відображати реальне життя. Таким чином вони сприятимуть кращому розумінню мови.

Оскільки інформація, записана водночас візуально і на слух у довготривалій пам'яті, є більш стійкою, то і можливість до її запам'ятовування збільшується (Duman, 2013: 4). Ішджан і Карагьоз (İşcan&Karagöz, 2016) пишуть про важливість фільмів для розвитку навичок аудіювання; вони зазначають, що студент бачить, як мова використовується в повсякденному житті, має можливість краще занурюватись у контекст, візуально може слідкувати за артикуляцією слів – покращує свої навички говоріння, підвищує увагу на занятті та бачить, як цільова мова використовується носіями мови в повсякденному житті.

На початку викладання турецької мови необхідно переконатися, що студенти розпізнають звуки, акценти та інтонації, які вони чують. Певні навички, які можна сформуванати у студентів за допомогою правильного навчання аудіювання, зробиють процес вивчення мови набагато ефективнішим. Навички й вміння, які необхідно сформуванати у студентів за допомогою аудіювання, є наступними:

1. Вміти розпізнавати та описувати тип мовного контенту, який чує студент.

2. Розуміти та розповідати, про що йдеться в прослуханому мовному матеріалі, спираючись на назву, малюнок або інші підказки.

3. Вміти розпізнавати наголос та інтонацію в мовних структурах, які чує студент.

4. Розуміти та пояснювати думки, ставлення та поведінку людей у мовному матеріалі, який чує студент.

5. Розуміти та пояснювати, де, коли і як відбувалася подія в прослуханому мовному матеріалі відповідно до порядку її виникнення.

6. Вміти прогнозувати типи та значення лексичних структур у прослуханому мовному матеріалі.

7. Вміти прогнозувати типи та значення синтаксичних структур у прослуханому мовному матеріалі.

8. Вміти формувати усні або письмові висловлювання, за змістом прослуханого мовного матеріалу (Doğan, 2010).

Мета навчання аудіювання турецької мови полягає в тому, щоб формувати у студентів навички аудіювання, відповідно до вимог мовних рівнів на даному етапі навчання. З цієї причини це можна розглядати як корисний спосіб застосовувати когнітивні та метакогнітивні стратегії в навчанні аудіювання. «Стратегії розуміння на слух складаються з наступних кроків: отримання інформації, збереження, пошук, використання інформації» (O'Malley, 1989: 419). Стратегії аудіювання здійснюються в три етапи: до прослуховування, під час прослуховування і після прослуховування. Існують наступні етапи цієї діяльності (Altunkaya, 2018: 205):

- Розпізнавання та розуміння звуків;
- Розпізнавання та розуміння супрасегментних одиниць (наголос, мелодія, тон);
- Розпізнавання та розуміння слів;
- Розуміння семантичних особливостей синтаксису;
- Розуміння одиниць і зв'язків між розділами в тексті;
- Визначення тем і підтем;
- Розуміння й оцінювання мовленнєвої ситуації;
- Створення висновків;
- Вибір важливої чи актуальної інформації

Аудіювання має бути свідомим процесом, який вимагає зусиль і активної участі в ньому студентів. У цьому процесі для того, щоб слухач зміг зрозуміти те, що він/вона чує, мають бути дотримані такі умови, як гарна чутність звуків, відсутність звукових втрат, створення нормального і здорового аудіо середовища, зрозумілість і чіткість переданого повідомлення, відповідність рівня мови, якою користується відправник, рівню одержувача (Özbay, 2009: 52).

Розвиток навичок аудіювання є плановим процесом, який складається із декількох етапів. Тому завдання для формування навички аудіювання можуть виконуватись до початку прослуховування, під час і після прослуховування аудіоматеріалу.

Завдання для студентів перед прослуховуванням:

1. Зміст, який потрібно відтворити, можна представити за допомогою візуальних об'єктів – картинок.

2. Студентам можна давати певні підказки щодо змісту аудіоматеріалу, який вони мають прослухати, а також попросити висловити свої припущення про що буде йти мова.

3. Можна попередньо вивчити граматичні структури, які будуть зустрічатись в аудіоматеріалі.

4. Провести попередню словникову роботу із лексикою, яка зустрічатиметься в аудіоматеріалі.

5. Можна поставити 1–2 загальних запитань щодо змісту аудіоматеріалу, який буде відтворено.

Завдання під час аудіювання:

1. Зміст для прослуховування можна представити учням шляхом читання вголос або за допомогою аудіоприладів.

2. На початкових етапах навчання можна концентрувати увагу студентів на складних з фонетичної точки зору словах і додатково їх повторювати.

3. Додатково звертати увагу студентів початкових курсів на розуміння граматичних структур мови.

4. Студентів середнього та просунутого рівня під час процесу аудіювання можна попросити робити нотатки щодо змісту (Demirel, 2011: 100).

Завдання після прослуховування

1. Можна запропонувати студентам коротко розказати про відтворений зміст і відповісти на запитання щодо змісту.

2. Можна програвати аудіоматеріал не до кінця і студенти можуть придумувати власну кінцівку самостійно.

3. Студентам можна запропонувати інсценувати зміст, який вони слухають або намалювати розкадрування подій, описаних в аудіоматеріалі.

4. Прослухати розповідь (наприклад, про улюблене місто) і створити власну на дану тематику.

5. Прослухати розповідь і написати ряд запитань за її темою.

Висновки. Отже, вміння аудіювання – найскладніша навичка для формування у викладанні турецької мови. Причиною цього може бути те, що студенти, які вивчають турецьку мову, не знають звукової та синтаксичної структури мови й стикаються з різними лексичними одиницями у спілкуванні, з яким вони не стикаються у своєму повсякденному житті. Крім того, в мові можуть бути різні діалектні особливості, з якими студент не зустрічається в реальному житті. Це ускладнює розвиток мовних навичок. Однак, як і інші навички, вміння аудіювання також можна розвинути за допомогою ефективного та правильного навчального процесу.

Для того, щоб процес набуття мовних навичок був ефективним, велике значення мають матеріали, які використовуються під час навчання. Матеріали повинні готувати студента до реального життя. Навколишнє середовище та комунікації, з якими студент може зіткнутися в реальному житті, повинні становити суть цих матеріалів. Крім того, матеріали, підкріплені візуальними елементами, підвищують увагу студентів, полегшують процес сприйняття і розуміння іноземної мови. Оскільки навичка аудіювання лежить в основі викладання іноземної мови, то процес формування навички аудіювання має бути поступовим і планомірним. Логічно побудована система вправ і завдань до аудіо і відео матеріалів має допомагати із цим завданням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Altunkaya H. Listening Education in Teaching Turkish as a Foreign Language. *International Journal of Languages Education and Teaching*. 2018. No. 6. P. 198–207.
- Başkan A., Ustabulut U. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde anlama becerileri (dinleme ve okuma). *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*. 2020. No. 21. S. 39–55.
- Council of Europe, Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2020. 260 p. URL: <http://www.coe.int/lang-cefr> (date of access: 04.05.2023).
- Çelik F. Yabancılar Türkçe öğretiminde konuşma becerisin. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*. 2019. No. 3. S. 32–41.
- Doğan Y. Dinleme becerisini geliştirmede etkinliklerden yararlanma / Yusuf Doğan. *Türklük Bilimi Araştırmaları*. 2010. No. 27. S. 263–274.
- Duman G. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde materyal geliştirme ve materyallerin etkin kullanımı. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*. 2013. No. 1. S. 1–8.
- Durmuş M. Yabancılar Türkçe öğretimi. Ankara : Grafiker Yayınları, 2013. 580 s.
- Hamouda A. An Investigation of Listening Comprehension Problems Encountered by Saudi Students in the EL Listening Classroom. *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development*. 2013. No. 2. P. 113–155.
- İşcan A., Karagöz B. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde konuşma becerisi kazandırmada filmlerin önemi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2016. No. 20. S. 1265–1278.
- Krashen S., Terrell T., Ehrman M. A theoretical basis for teaching the receptive skills. *Foreign Language Annals*. 1984. No. 17. P. 261–275.
- Maden S., Durukan E. Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme stillerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2011. No. 4. S. 101–112.

12. O'Malley J. M., Chamot A. U. Listening comprehension strategies in second language acquisition. *Applied Linguistics*. 1989. No. 10. P. 418–437.
13. Özbay M. Bir Dil Becerisi Olarak Dinleme Eğitimi. [Training Listening as a Language Skill] Ankara : Akçağ Yayınları, 2005. 196 s.
14. Roost M. I'm only trying to help: A role for interventions in teaching listening. *Language Learning & Technology*. 2007. No. 11. P. 102–108.

REFERENCES

1. Altunkaya H. Listening Education in Teaching Turkish as a Foreign Language. *International Journal of Languages Education and Teaching*. 2018. No. 6. P. 198–207.
2. Başkan A., Ustabulut U. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde anlama becerileri (dinleme ve okuma). [Comprehension skills (listening and reading) in teaching Turkish as a foreign language] *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*. 2020. No. 21. P. 39–55. [in Turkish]
3. Council of Europe, Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2020. 260 p. URL: <http://www.coe.int/lang-cefr> (date of access: 04.05.2023).
4. Çelik F. Yabancılar Türkçe öğretiminde konuşma becerisin. [Your speaking skill in teaching Turkish to foreigners] *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*. 2019. No. 3. P. 32–41. [in Turkish]
5. Doğan Y. Dinleme becerisini geliştirmede etkinliklerden yararlanma. [Using activities to improve listening skills] / Yusuf Dogan. *Türklük Bilimi Araştırmaları*. 2010. No. 27. P. 263–274. [in Turkish]
6. Duman G. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde materyal geliştirme ve materyallerin etkin kullanımı. [The development of teaching sources and effective use of them in the teaching of Turkish as a foreign language] *Ana Dili Eğitimi Dergisi*. 2013. No. 1. P. 1–8. [in Turkish]
7. Durmuş M. Yabancılar Türkçe eğitimi. [Teaching Turkish to foreigners] Ankara : Grafiker Yayınları, 2013. 580 p. [in Turkish]
8. Hamouda A. An Investigation of Listening Comprehension Problems Encountered by Saudi Students in the EL Listening Classroom. *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development*. 2013. No. 2. P. 113–155.
9. İşcan A., Karagöz B. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde konuşma becerisi kazandırmada filmlerin önemi. [The importance of movies in teaching Turkish as a foreign language in gaining speaking skills] *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2016. No. 20. P. 1265–1278. [in Turkish]
10. Krashen S., Terrell T., Ehrman M. A theoretical basis for teaching the receptive skills. *Foreign Language Annals*. 1984. No. 17. P. 261–275.
11. Maden S., Durukan E. Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme stillerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. [The Evaluation of Listening Styles of Turkish Teacher Candidates in Terms of Different Variables] *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2011. No. 4. P. 101–112. [in Turkish]
12. O'Malley J. M., Chamot A. U. Listening comprehension strategies in second language acquisition. *Applied Linguistics*. 1989. No. 10. P. 418–437.
13. Özbay M. Bir Dil Becerisi Olarak Dinleme Eğitimi. [Listening as a Language Skill] Ankara : Akçağ Yayınları, 2005. 196 s. [in Turkish]
14. Roost M. I'm only trying to help: A role for interventions in teaching listening. *Language Learning & Technology*. 2007. No. 11. P. 102–108.